
OCENE IN POROČILA

Hotimir Tivadar in Urban Batista: *Fonetika 1*. Ljubljana: Znanstvena založba FF, 2019, 68 str.

Leta 2019 smo končno dočakali dolgo pričakovani izid učbenika za učenje in poučevanje fonetike. Dolgo pričakovan je bil iz več razlogov. Prvič zato, ker do sedaj učbenika za slovensko fonetiko sploh nismo imeli, drugič pa zato, ker je ideja o tem učbeniku zorela tako rekoč 20 let. Začelo se je na Seminarju slovenskega jezika, literature in kulture julija 1999, ko so bile fonetične vaje na pobudo piske teh vrstic prvič uvrščene v redni seminarski program, izvajal pa jih je prvi avtor pričujočega učbenika, takrat asistent za področje fonetike in fonologije na Oddelku za slovenistiko (takrat še Oddelku za slovanske jezike in književnosti) FF UL. Veliko stvari se je od takrat spremenilo in o njih že v uvodu učbenika *Fonetika 1* piše avtor, zdaj že profesor, Hotimir Tivadar.

Prvotna ideja za učbenik se je porodila iz praktičnih potreb, ki jih narekuje delo z govorniki različnih jezikov, ki se učijo slovenščino. Tem je potrebno na čim bolj razumljiv način približati izgovor slovenskega jezika in jim omogočiti, da slovenščino v govorjeni obliki producirajo čim ustrezneje, kar pomeni tako, da so razumljeni čim širšemu krogu naslovnikov.

Tej prvotni ideji se je pridružilo, kar je v kontekstu izdajanja učbenikov s področja učenja slovenščine, pa tudi sicer slovenskega založništva, še kar nekaj razlogov, zakaj bi bilo dobro imeti učbenik *Fonetika 1*. Prvotno

prepoznani krog naslovnikov je največkrat premajhen, da bi opravičil stroške nastanka in izdaje knjige, zato je potrebno krog naslovnikov razširiti, kar pa pogosto pomeni, da knjiga poskuša ustreči različnim naslovnikom, a hkrati ne več najbolje vsakemu izmed njih. Namen tega učbenika naj bi tako bil »predstaviti temeljno fonetično znanje slovenskega jezika« (Tivadar 2019: 5), pri čemer se seveda takoj postavlja vprašanje: »Komu?« Študentom, ambicioznejšim dijakom, profesorjem, pa tudi vsem, ki jih zanima slovenska izreka (Tivadar 2019: 5). Vprašanje, na katerega bomo skozi listanje učbenika skušali odgovoriti, je, kako dobro učbeniku to uspeva.

Da avtor(ja) trdno verjame(ta) v nekakšno univerzalnost svojega dela, je prvi, skupaj z vsaj še enim od treh recenzentov, tudi že dokazal: na vajah v fonolaboratoriju tako s slovenskimi študenti slovenistike kot tudi s tujimi uporabniki slovenščine, udeleženci zgoraj omenjenega Seminarja. Logična se zaradi tega zdi tudi naslednja misel: »Pri učenju knjižnega jezika oz. tujega jezika imajo nastavljen izgovor za svoj prvi jezik (oz. narečje), zato je ponavljanje določenih izgovornih gibov nujno potrebno.« (Tivadar 2019: 10).

Priročnik je razdeljen na šest delov. Prvi podaja nekaj temeljnih informacij o slovenskem jeziku, njegovem izgovoru in govorjenju v

njem. Za obe vrsti naslovnikov se v tem delu najdejo zares koristni in uporabni napotki – razlika je samo v tem, da jih bo študent slovenistike lahko našel in uporabil sam, tuji uporabnik pa bo bržkone potreboval posrednika: učitelja. Besedilo je sicer relativno enostavno, informacije enoznačne, a za učečega se slovenščine kot tujega jezika še vedno preveč kompleksne. Odraslim domačim govorcem slovenščine, ki so bili opismenjeni v slovenščini, namreč informacija o fonološkem zapisu slovenščine pomeni nekaj drugega, kot npr. nekomu, ki je bil opismenjen v latiničnem črkopisu brez črk, ki vsebujejo diakritična znamenja. Najbrž sicer lahko pritrdimo misli, da »sorazmerna prekrivnost med pisnim in govorjenim jezikom, /.../ olajša učenje slovenščine kot tujega jezika,« da pa to velja le do določene mere in šele, ko je dejansko pojasnjeno, kaj v slovenščini in za slovenščino pomeni t. i. fonološki zapis.

Za tuje uporabnike, predvsem pa za njihove učitelje, je pomembno dejstvo, da jasen izgovor pripomore k večji razumljivosti, težko pa bi se strinjali, da se reduciranega oz. drugače narečno ali sociolektalno obarvanega govora potem z nadaljnjim učenjem oz. na osnovi komunikacije tuji uporabnik hitro oz. vsaj hitreje nauči (Tivadar 2019: 9). Gre prejkone za predvidevanja, ki doslej empirično niso bila potrjena. Zagotovo pa velja, da je dril za učenje izgovora pač nujna in nepogrešljiva metoda za vse, ki bi se radi naučili standardne izreke, in to ne glede na to, ali je izhodišče za učenje narečje ali kak drug (torej tuji) jezik.

V zelo kratkem drugem delu priročnika se uporabnik sreča z zapisom črk in izgovorom fonemov slovenskega jezika. Na tem mestu avtorja ne komplicirata in se ne zaustavljata pri podrobnostih. V naslednjem poglavju z naslovom *Teoretične osnove slovenske fonetike* so nato predstavljeni glasovi slovenskega

knjižnega jezika – sicer po ustaljenem redu od samoglasnikov, preko zvočnikov, do zvenceh in nezvenceh nezvočnikov – a z bistvenimi in za učenje slovenščine zelo pomembnimi novostmi ter več kot upravičenimi poenostavitvami:

Vsi naglašeni samoglasniki so načeloma dolgi. Nenaglašeni pa kratki. Slovensko jezikoslovje sicer ločuje tudi med kratkimi in dolgimi naglašeni samoglasniki, vendar teh razlik govorce slovenščine večinoma ne zaznavajo (več) in za neprofesionalne govorce niso pretirano pomembne. (Tivadar 2019: 19.)

Iz zgoraj zapisanega tudi izhaja, da se krativec po novem uporablja zgolj za označevanje naglašene polglasnika, strešica za naglaševanje širokih e in o, ostrivec pa za naglašene samoglasnike ter ozka o in e. Le upamo lahko, da se bo to, empirično dokazano dejstvo, kmalu preneslo tudi na nižje ravni izobraževalnega sistema in da dijakom prvih letnikov gimnazij ne bo več treba, ne po posluhu, ne kako drugače, s krativci označevati po slovarju kratko naglašeni besed ali risati trikotnika kratko naglašeni samoglasnikov. Pomembne so tudi poenostavitve, ki se nanašajo na izgovor v in l. V je v položaju pred samoglasnikom izgovorjen zobno-ustnično, v ostalih položajih u-jevsko, le za samoglasniki kot dvoglasnik; l je izgovorjen spredaj, za samoglasnikom u-jevsko ali dvoglasniško. In še nekaj je neizpodbitno: v slovenščini se je treba naglasa naučiti skupaj s pomenom in siceršnjo obliko besede – drugače ne gre. Pri tem poglavju se zdi pomembno (pa tudi nadvse praktično) še to, da je kljub besedi *Teoretično* v naslovu dopolnjeno z uporabnimi vajami, ki so prav vse tudi posnete na priloženi zgoščenki.

Obsežno četrto poglavje priročnika prinaša konverzijske vaje za utrjevanje izgovora. Te so tematsko razdeljene na devet podpoglavij, ki v glavnem sledijo temam, ki jih sicer

srečujemo v učbenikih za učenje tujih jezikov: pozdravljanje in predstavljanje, družina, dom, telo, pri zdravniku, storitve: banka in pošta, turizem, hrana in pijača ter oblačila in obutev. Dodanih je še nekaj besedil znanih pesmi, saj avtorja iz izkušenj in teorije vesta, da je petje odlično dopolnilo fonetičnim vajam. Da bodo pesmi pri pouku zares uporabne, pa bo potrebno poseči po posnetkih, dostopnih na spletu – še najkoristnejša bo pri tem aplikacija za karaoke. Na koncu učbenika sledijo še tri strani dodatnih vaj, nato prepisi posnetih besedil skupaj z rešitvami (v njih so onaglašene vse besede), slovensko-angleški terminološki slovar, ki prinaša nekaj manj kot 70 strokovnih izrazov s področja fonetike in fonologije, seznam uporabljenih virov in literature ter povzetka v slovenščini in angleščini. Knjiga je privlačno, minimalistično in pre-

gledno urejena. Smiselno jo dopolnjujejo v stilizirani karikaturni maniri izdelane ilustracije Nuše Štiglic. Zaradi le 68 strani učbenik ne bo zares otežil nobene torbe ali nahrbtnika, marsikomu pa bo zelo olajšal dostop tako do razumevanja fonetičnih in fonoloških značilnosti slovenskega jezika kot tudi do izgovarjave same. Tujejezični uporabnik bo poleg učbenika pri tem potreboval tudi pomoč učitelja. Za vse pa velja: Toplo priporočam.

Nataša Pirih Svetina
Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik
Natasa.PirihSvetina@ff.uni-lj.si